

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑΣ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ 1820 — 1822

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΤΑ ΠΡΟ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΑΣΙΑΣ ἐν συνόψει

Μέρη περιελθόντα εἰρηνικῶς ἢ πολεμικῶς εἰς ἐπικράτειαν Ἑλλάδος—
Ἐσωτερικαὶ μεταβολαὶ (μετατοπίσεις πληθυσμῶν κ.λ.π.)—Συνεν-
νοήσεις Ἑλλάδος μετὰ Ναπολέοντα καὶ ἄλλας χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ
Ἀφρικῆς—Κάστρα καὶ ἄλλα κτίσματα Ἑλλάδος (κούλιες, σεράγια
κ.λ.π.)—Αἰχμάλωτοι Ἑλλάδος—Γάμος Σαλήχ Πασᾶ (τρίτου υἱοῦ Ἑλλάδος)—
Πανούκλα εἰς Ἰωάννινα (1817)—Γάμοι ἐγγόνων Ἑλλάδος (υἱῶν Βελῆ
Πασᾶ, Αὐγ. 1819).

Εἰς τοὺς 1786 ἐγένετο ὁ Τεπελενλῆς Ἑλλάδος πασᾶς εἰς τὰ Τρί-
καλα πασᾶς, καὶ εἰς τοὺς 1788 ἐγένετο πασᾶς στὰ Γιάννινα, καὶ
τὸν ἴδιον χρόνον ἐπῆρε καὶ τὰ δερβένια⁽¹⁾, καὶ ἕως τοὺς 1820,
πέρισυ, ἔκαμε τὰ ἀκόλουθα ἀποκτήματα : Τὸ πασαλίκι τοῦ Δελ-
βίνου, τὸ πασαλίκι τοῦ Μπερατιοῦ, ἤγουν τῆς Αὐλώνας, τὸ πασα-
λίκι τοῦ Ἀλμπασανιοῦ καὶ Ὀχρῖς, ἀλλὰ προτοῦ νὰ πάρῃ αὐτὰ τὰ
πασαλίκια βασιλικῶς καὶ νὰ τὰ ἐξουσιάσῃ πολεμικῶς, εἶχε πρω-
τοπολεμήσει τὸ Κακοσοῦλι⁽²⁾, ὅπου ἦταν χωριὰ πεντέξῃ, τὸ Κα-
κοσοῦλι, ὁ Ναβαρῖκος, ἡ Κιάφα, τὸ Τζικουράτι, οἱ Κουκουλιοὶ
καὶ τὸ Τζαγκάρι. καὶ ἔβγαζαν ὡς χίλια ντουφέκια ἡρωϊκώτατα,
καὶ ἀπλώναν καὶ στὸ Γλυκὺ, Παραμυθιά, Λοῦρο, Λάμερι (στὸ
Ἄρτηνὸ) καὶ στὴ Μεγάλῃ καὶ Μικρῇ Λάκκῃ ὡς τὰ Γιάννινα ἀπ’
ἔξω τρεῖς ὥρες. Τούτους τοὺς Σουλιώτας τοὺς ἐπολέμησεν Ἑλλάδος
πασᾶς χρόνους 18, μετὰ 15 καὶ 18 χιλιάδες καὶ ὡς τὸ τέλος δὲν τοὺς
ἐνίκησε μετὰ τ’ ἄρματα, ἀλλὰ μετὰ τὰ ἄσπρα· τοὺς ἐπλήρωσε ἀρκετὰ
καὶ τοὺς ἀγόρασε τὰ βουνὰ ἔρημα. Ἐπειδὴ αὐτοὶ ἐσυμφώνησαν

νὰ πάρουν τὰ ἄσπρα καὶ νὰ πηγαίνουν εἰς τοὺς Κορφοὺς, καθὼς καὶ ἔγινε. Ἐξουσίασε πολεμικῶς τὴν Πρέβεζαν, Βόνιτσαν, Βουθρωτό, καὶ τὴν Πάργαν, ὅπου ἦταν ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν Ἀγγλων, τὴν ἀγόρασε πρόπερσιν διὰ 8 χιλιάδες καὶ πεντακόσια πουγγιά, πληρώνοντας αὐτὸς τὰ μισὰ καὶ τὰ ἄλλα τὰ μισὰ τὰ ἐπῆρε ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ Μουχτάρ πασᾶν καὶ Βελῆ πασᾶν καὶ ἀπὸ τοὺς πολιτικούς του καὶ πολεμικοὺς ἀνθρώπους του, Τούρκους καὶ Ρωμαίους.

Οἱ Παργηνοὶ ὡς τόσον ἐπέρασαν ὅλοι εἰς τοὺς Κορφοὺς, σὰν Ἕλληνες ἥρωες, καὶ μόνον ἀπόμειναν πεντέξῃ φαμιλιές στὴ σκλαβιά προδοτῶν καὶ ἀνδραπόδων οὐτιδανῶν ἀνθρώπων.

Ἐξουσίασε καὶ τὴν Κολώνιαν καὶ Ὀπάρι, Σιάτισταν καὶ Κόζανην καὶ ἄλλα μέρη ἀπὸ τὸ πασαλίκι τοῦ Ρούμελη Βαλεσῆ, ὡς τὸ Μοναστήρι (Μπιτώλια) καὶ ἔκαμε τὸν Ρούμελη Βαλεσῆ τὸν Μπεγλέρμπεη νὰ καθεδρεύῃ στὴ Σόφια.

Ἐπῆρε καὶ Βέρροϊαν καὶ Νιάουσαν στὴν ἐξουσίαν του, ὅπου ἦταν στὴν ἐξουσίαν τοῦ Σαλονίκη Βαλεσῆ.

Ἐβαλε τὸ χέρι του καὶ εἰς τὴν Ἄνω Ἀρβανιτιάν, ἀφοῦ ἐξουσίασεν ὅλην τὴν κάτω, καὶ ἐτράβησε πρῶτα τοὺς Μερεντίτηδες (Λατίνους Φραγκόπιστους γκέγκηδες) ἔχοντας στὰ Γιάννινα τὸν υἱὸν τοῦ Πρένκα Μᾶρκον ὄμηρον (ρεγέμι), τοὺς Ματλῆδες, τὸν πασᾶ ἀπὸ τὴν Κρούγιαν, ἀπὸ τὴν Τυράναν, τὴν δῶθε Ντίμπρα, καὶ ἐπειδὴ τοῦ ἐναντιώνονταν ἢ πέρα Ντίμπρα, ἐφόνευσε τὸν Ἰσούφμπεη Διμπραλῆ, ὡς ἐχθρόν του μὲ ἓνα γράμμα γεμᾶτο σκόνη χημική, τὸ ὁποῖον ἀνοίγοντάς το ἐβρόντησε καὶ τὸν ἐσκότωσε, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐπῆραν οἱ ἐχθροὶ του τόσον φόβον, ὅπου ὄχι γράμματα τοῦ Ἀλῆ πασᾶ δὲν ἐπιαναν, ἀλλ' οὐδὲ ξένα.

Ἐξουσίασε καὶ τὸ Σκραπᾶρι καὶ τὸ Τομόρι καὶ τὴν Σιενεπρίμπτ μὲ ὅλην τὴν Γραμπόβα, τραβῶντας στὸ μέρος του τὸν Τζάνε Μουχτάρ, τὸν πρῶτον μπέην τοῦ τόπου.

Ἐξουσίασε καὶ ὅλο τὸ Ξηρόμερο, Κάρελι⁽³⁾ καὶ Βραχῶρι, τὸ Ἀπόκορο, Κράβαρι, Λιδωρίκι, Μισολόγγι, Ἀνατολικό, ὅπου ἦταν μέρη, ὅπου ὑποτάσσονταν στὸ πασαλίκι τῆς Εὐρίπου καὶ Ναυπάκτου. Ἐπαιρνε καὶ βασιλικῶς τὸ πασαλίκι τῆς Ναυπάκτου διὰ κανένα υἱὸν του, ἢ ἐγγονά του ἢ ἰδικόν του. Ἐπῆρε βασιλικῶς καὶ τὸ Μοριᾶ γιὰ τὸν υἱὸν τοῦ Βελῆ πασᾶ, νομίζοντάς τον

ἄξιον καὶ πολεμικόν, ὅπου νὰ στερεωθῆ στὸ Μοριᾶ, αὐτὸς ὁμοίως ἐδείχθηκεν ἀνάξιος τοῦ πατρὸς του καὶ ἀπὸ τὴν μεγάλην του ἀσωτίαν καὶ λαγνείαν ἐδιώχθη, καὶ ὁ πατέρας του πάλιν ἐνέργησε καὶ τοῦ ἐδόθηκε τὸ πασαλίκι τοῦ Τρικκάλου. Ὁ ἄσωτος ὁμοίως καὶ λάγνος δὲν ἐδιορθώθηκε, καθὼς παρακάτω θὰ εἰποῦμε.

Ἐξουσίασεν ὁ Ἀλῆ πασᾶς τὸ Ἀργυρόκαστρο πολεμικῶς καὶ τὸ Γαρδίκι, πιάνοντας ὅλους τοὺς Γαρδικιωῶτες καὶ ὅλες ἐκεῖνες τὲς γενεές, ὅπου ἦταν ἔνοχες⁽⁴⁾ εἰς τὴν σκλαβιὰν τῆς μητρὸς του καὶ ἀδελφῆς του, τὲς ἐχάλασε, τοὺς ἄνδρες σκοτώνοντας εἰς τὸ χάνι τοῦ Βαλερῆ καὶ τὲς γυναῖκες σκορπίζοντάς τες σκλάβες σὲ πολλὰ μέρη, καὶ τὲς ἄλλες γενεές, ὅπου δὲν ἦταν ἔνοχες τὲς μετατόπισε στὴν Πρέβεζα καὶ Ἄρτα καὶ ἄλλοῦ.

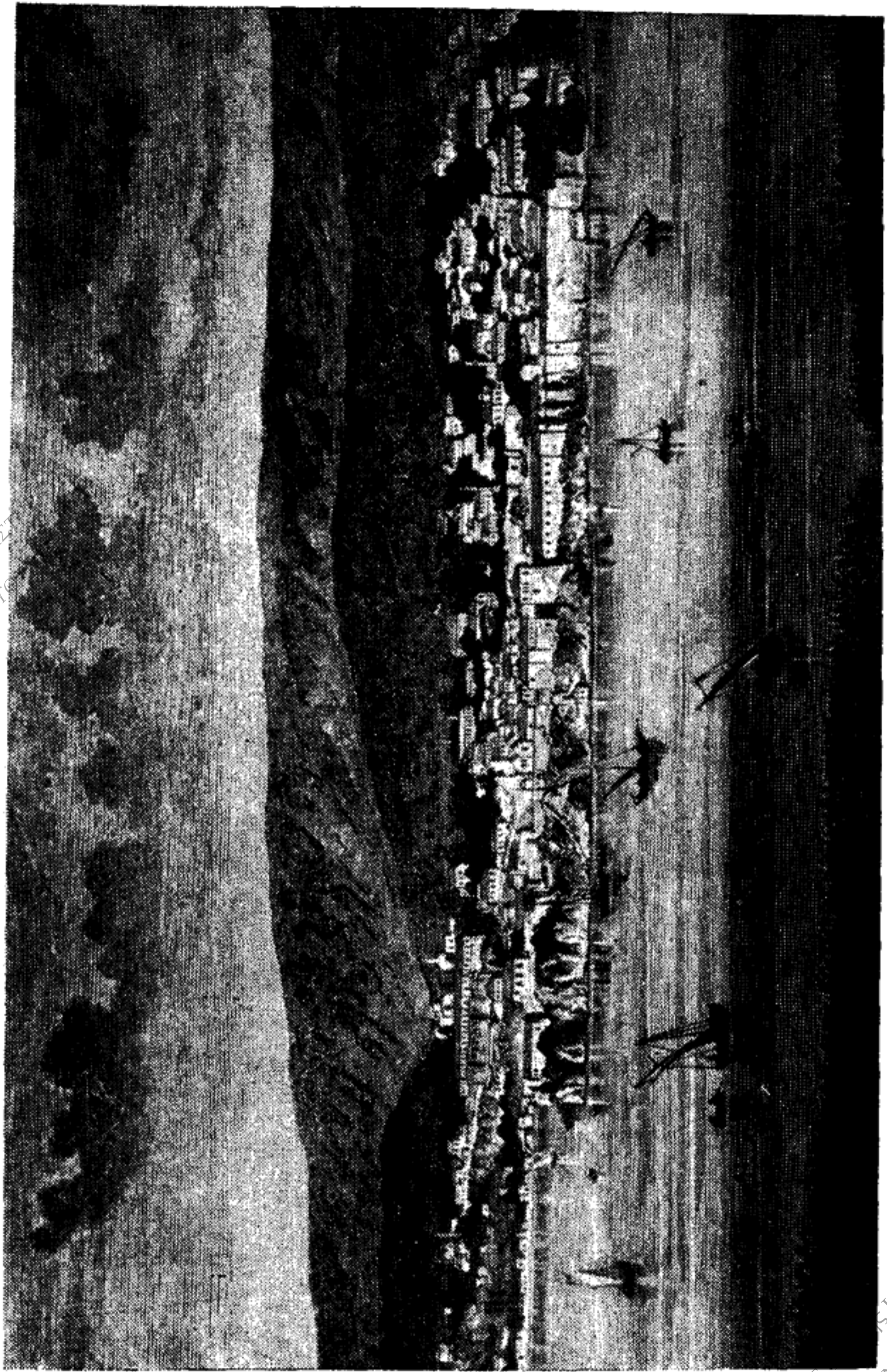
Ἔκαμε καὶ μετατοπισμοὺς πολλοὺς καὶ ρωμαίικων χωριῶν τῆς Λάκκας καὶ τοῦ Παρακαλάμου καὶ Ἀρβανιτῶν, καθὼς τὸ Κούδεσι καὶ ἄλλα χωριὰ Λιάπικα τὰ μετατόπισε στὸ Βάλτο καὶ Σοῦλι καὶ Γότιστα καὶ Βουργαροχώρια μετατόπισε εἰς τὸ Μαυρονόρο τῆς Πογδόριανης, εἰς τὴν Μπουνίλαν, εἰς τὰ Ἰωάννινα ἀπ' ἐξω εἰς τὸ Μπιστουνόπουλο, εἰς τὸ Μπιστουῦνι, εἰς τὴν Βοντίβιστα καὶ ἄλλοῦ.

Προξένησε καὶ ἄλλες πολλὲς ἐσωτερικὲς μεταβολές.

Εἰς τὸν ἀπερασμένον Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ἀγροικήθηκε καὶ μὲ τὸν Ναπολέοντα Μποναπάρτε⁽⁵⁾, μὲ τὴν Βρεταννίαν, μὲ τῆς Γερμανίας τὸν ἱμπεράτορα, μὲ τὴν Ρουσσίαν, μὲ τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως, μὲ τὰ τζάκια τῆς Ἀφρικῆς, Τριπόλεως καὶ Ἀλτζιριοῦ καὶ Τουνεσιοῦ, καὶ τόσον πολὺ ἀγροικήθηκε μὲ τὴν Εὐρώπην, ὅπου ἔκανε καὶ μεταβολές εἰς αὐτήν, ἐπειδὴ ἔχοντας ἡ ὑψηλὴ πόρτα φιλίαν μὲ τὸν Μποναπάρτε καὶ μὲ τὴν Ρουσσίαν, ἐνέργησεν ὅπου νὰ ἐχθρευθῆ μὲ τὴν Φράντζαν καὶ νὰ φιλιωθῆ μὲ τὴν Βρεταννίαν, καὶ διὰ τῆς Βρεταννίας νὰ ἐχθρευθῆ καὶ ἡ Ρουσσία μὲ τὴν Φράντζαν. Ἀλλὰ αὐτὰ ἄς τὰ ἀφήσωμεν, ὡς πολυδιήγητα.

Ἐκτίσθη κάστρο στὴν Πρέβεζα ἀξιόλογο καὶ χαντάκι δυνατὸ, ἐδιώρθωσε τὸ κάστρο τῆς Βόνιτζας καὶ Ἄρτας, ἐκτίσθη ἓνα καστράκι στὴν Πλαγιά, ἀντικρὺ στὴν Ἀγιομαύρα, ἐναντίον τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης, ἐκτίσθη κάστρο στὸ Παλέρμο, ἀξιόλογο, ἐκτίσθη κάστρο στὴν Σαγιαάδα, ἐκτίσθη στὸ Πρεμέτι, ἐδιώρθωσε

ΕΡΤΑΣΤ
ΔΙΕΥΣΤ

ΤΑ ΙΩΑΝΝΙΝΑ (κατά παλαιών χαρτογραφιών)

Ε. Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

καὶ ἐδυνάμωσε τὸ κάστρο τοῦ Μπερατιοῦ, ἔκτισε κάστρο στὸ Ἀργυρόκαστρο δυνατὸ μὲ σαράγια θαυμαστὰ καὶ νερὰ φερτὰ ἀπὸ μακρὰ τρεῖς ὥρες, κάστρο στὸ Τεπελένι δυνατὸ μὲ παλάτια καὶ βρύσες. Ἐδιώρθωσε τὸ κάστρο τοῦ Δελβίνου, ἔκτισε κάστρο στὸ Τομόρι καὶ κάστρο στὴν Κιάφα τοῦ Σουλιοῦ ἀξιόλογον.

Κούλιες (α) ὅμως σ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἀρβανιτιᾶς ἀμέτρητες ἔκτισε (6).

Ἐδιώρθωσε καὶ ἐδυνάμωσε τὸ κάστρο τῶν Ἰωαννίνων καὶ μὲ ἀκρόπολιν δυνατὴν καὶ παλάτια σ' αὐτήν, ἔκτισε νέον κάστρο μικρὸ στὰ Λιθαρίτζια (7), καὶ ἀνάμεσα στὰ Λιθαρίτζια καὶ κάστρο, ἔκτισε πέρυσι μίαν κούλιαν πολεμικὴν δυνατὴν καὶ ὑψηλὴν, ὅπου βλέπει ὅλην τὴν πόλιν, καὶ τὴν ἐστόλισε μὲ τόπια καὶ εἰς τὰ τρία πατώματά της. Ἐκτισε στὰ Γιάννινα δύο παλάτια εἰς τὰ προάστεια καὶ τὰ δύο μὲ παραδείσους, καὶ εἰς τὸ ἓνα καὶ ἀξιόλογον συντριβάνι. Περίζωσε καὶ τὰ προάστεια μὲ χαντάκι καὶ πολλές μπαταρίες μὲ τόπια.

Ἐδυνάμωσε καὶ τὸ νησί τῆς λίμνης μὲ μπαταρίες μὲ τόπια.

Αἰχμαλώτευσεν τὸν Μουσταφᾶ πασᾶ τοῦ Δελβίνου καὶ τὸν Ἰμπραῆμ πασᾶ τοῦ Μπερατιοῦ καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Σουλεϊμᾶν πασᾶ καὶ γυναῖκα του καὶ ἀνεψιᾶν της, παρομοίως καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ, τοῦ ἔφυγαν ὅμως δύο, ὁ Σιανήμπεης εἰς Κορφοῦς μὲ τὸν ξάδελφό του, καὶ ὁ Τζεφέρμπεης, ἀδελφός του, ἀπὸ τὴν Πρέβεζαν κρυφίως τοῦ ἔφυγε καὶ ἐπῆγεν μὲ καῖκι, ὅπου τοῦ ἔστειλεν ὁ ἀδελφός του Σιανήμπεης, εἰς Κορφοῦς, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐπῆγαν εἰς βασιλεύουσιν καὶ ἐνεργοῦσαν κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ὁ ὁποῖος μαθαίνοντάς τα, ἐφόνευσε τὰ ἀδέλφια του τὰ τρία, ὅπου τὰ εἶχε φυλαγμένα στὸ μοναστήρι τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ στὸ νησί, ὅπου ἦταν ἀπὸ ἄλλην μητέρα, ὅπου κάθονταν στὴν Κόνιτζα φυλαγμένη μαζὶ καὶ ἡ Μπραημπασοῦ. Ὁ Μουσταφᾶ πασᾶς ὅμως εἶχεν ἀποθάνει στὸ μοναστήρι τοῦ Σωτῆρος στὸ νησί ὀλίγους μῆνας, ἀφοῦ τὸν ἔφεραν ἢ ἀπὸ ἀσθένειαν ἢ ἀπὸ φαρμάκι (8), ὡς ἔλεγαν. Ὁ Ἰμπραήμπασας ὡς τόσον ζῆ μὲ τὸν υἱὸν του κατὰ κλειστός εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Ἰωαννίνων ἕως τώρα.

Εἶχαν φύγει ἀπὸ τὴν Τζαμουριᾶν καὶ ἄλλοι ἀγάδες ἀπὸ φόβον

α) κούλιες = πύργοι, φρούρια,

τοῦ Ἀληπασᾶ, ὁ Παραμυθιώτης Σελιάμαγας, υἱὸς τοῦ Πρόνιου καὶ τὰ παιδιά τοῦ Χασάν Τζαπάρα ἀπὸ τὸ Μαργαρίτι, καὶ ἄλλοι καὶ ἐπῆγαν εἰς τὸ Μισίρι, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ Σιαμιοῦ, εἰς τὸ Μοριᾶ καὶ εἰς τὴν Πόλιν. Αὐτοὶ ὅμως οἱ φευγάτοι τζάμηδες ἦταν καὶ ἐχθρευμένοι μὲ τοὺς μείναντας φίλους τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ἐπειδὴ ὁ Ἀλῆ πασᾶς, τοὺς ἔβαλε νὰ σκοτωθοῦν ἀνάμεσόν τους, καθὼς εἶχε βάλει τὸν μπέην Ποπόβα καὶ ἐφόνευσε τὸν υἱὸν τοῦ Πρόνιου, ἔτζι καὶ ἄλλους. Τὸ ἴδιον εἶχε κάμει καὶ στοὺς καπεταναραίους καὶ στοὺς προεστοὺς, βάνοντάς τους νὰ σκοτώνωνται ἀναμεταξύ τους καὶ νὰ ἐχθρεύωνται, καὶ τὸ παράξενο ἦταν, ὅπου ἐπλάκωνε τοὺς τόπους καὶ τῶν φευγάτων ἐχθρῶν του καὶ τῶν φίλων του καὶ τῶν προεστῶν τὰ ὑποστατικά, καὶ ἔτζι ἐνέπνευσε εἰς ὅλους ἕναν γενικὸν πανικὸν φόβον, καὶ μίαν ὑποταγὴν ἄλογον.

Πρωτύτερα ἀπὸ τρία χρόνια⁽⁹⁾ εἶχε κάμει τὸν γάμον τοῦ υἱοῦ τοῦ Σαλήχπασα, τοῦ τρίτου υἱοῦ ἀπὸ παλλακὴν του (ἐπειδὴ ὁ Μουχτάρ πασᾶς καὶ ὁ Βελῆ πασᾶς εἶναι υἱοὶ του ἀπὸ τὴν νόμιμον γυναῖκα του), κρίζοντας καὶ καλῶντας ὅλα τὰ βιλαέτια τῆς ἐπικρατείας του εἰς τὸν γάμον, τὰ ὅποια ἔφερναν κανίσκια διαφορετικὰ καὶ πλούσια ἀπὸ φόβον, πρόβατα, μουλάρια, βόϊδια, ἄλογα, ἀσημικά, διαμαντικά, ὑφάσματα μεταξωτὰ καὶ χρυσᾶ καὶ ἄρματα ἀργυρᾶ καὶ καπνισμένα καὶ καθεξῆς⁽¹⁰⁾, καὶ ἐβάσταξε τοῦτος ὁ γάμος ὅλον τὸν τρυγητὸν καὶ καμπόσες ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριον, καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ γάμου ἐφανερώθη ἡ πανούκλα εἰς τὴν Ἀγιον Νικόλαον καὶ ἔτζι ἔκαμε τοὺς καλεσμένους νὰ σκορπίσουν (α) εὐθύς, καὶ οἱ ἴδιοι αὐθεντάδες ἐπῆγαν εἰς Πρέβεζαν ὅλοι νὰ προφυλαχθοῦν, ἕως νὰ ξιπαστρευθῇ ἡ πανούκλα ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα· καὶ τοῦτο συνέβη εἰς τοὺς 1817 κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον, καὶ εἰς τοὺς 1819 Αὐγούστου 20 ἔκραξεν ὁ Ἀλῆ πασᾶς τὸν υἱὸν τοῦ Βελῆ πασᾶν ἀπὸ τὴν Λάρσα καὶ ἔκαμε τοὺς γάμους τῶν δύο ἀγγονιῶν του, υἱῶν τοῦ Βελῆ πασᾶ, τοῦ Μεχμέτ πασᾶ⁽¹¹⁾, καὶ Σελήμπεη, δύο ἀδελφῶν ὁμοπατρίων καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν αὐτὴν μητέρα, ἐπειδὴ ὁ Βελῆ πασᾶς εἶχε δύο γυναῖκες, μίαν τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰμπραῆμ πασᾶ⁽¹²⁾ ἀπὸ τὸ Μπεράτι, ὅπου ἔκαμε τὸν Μεχμέτ πασᾶ καὶ Ἰσμαῆλ μπέην καὶ μίαν θυγατέρα, καὶ τὴν

α) νὰ σκορπίσουν = νὰ σκορπίσουν (κατὰ μεταπήδησιν).

ἄλλην τὴν Κατερινιώτισσα, θυγατέρα τοῦ ἀγαθῆ ἀπὸ τὴν Κατερίνη, ὅπου ἔκαμε τὴν Σελήμπεην καὶ πέντε θυγατέρες. Τούτους τοὺς δύο γάμους τοὺς ἔκαμε τόσον μεγαλοπρεπῶς πατέρας καὶ πάππος, ὅπου ἀπέρασαν τὸν γάμον τοῦ Σαλήχ. πασᾶ. Ἐβάσταξεν ὡς τέλος Σεπτεμβρίου καὶ ὡς φαίνεται τοῦτοι οἱ γάμοι ἦταν οἱ ὑστερινοὶ τοῦ ὀτζακιοῦ τους, ἐπειδὴ ἀπὸ τότε ἄρχισεν ἡ καταδρομὴ τους ἀπὸ τὸ Δοβλέτι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β' — 1820

Ἀρχὴ καταδρομῆς Ἀλῆ Πασᾶ—σύστημα διακυβερνήσεως—Πασαλίκια Ἀλῆ καὶ υἱῶν του—Βοϊβοδαλίκια—Αἷτια καταδρομῆς Ἀλῆ—Ἀφαίσεις πασαλικίου Λαρίσης καὶ Τρυκαάλων ἀπὸ Βελῆν—Ἀντίθεσις αὐλικῶν πρὸς τὰ σχέδια τοῦ Ἀλῆ—Ἀφαίσεις πασαλικίου Ναυπάκτου ἀπὸ Βελῆν—Συμβούλιον Ἀλῆ εἰς Πρέβεζαν—Ἀντίδρασις αὐλικῶν εἰς ἐπαναστατικὰ σχέδιά του—Ἀμυντικὰ μέτρα Ἀλῆ—Ἀνεπιτυχὴς δολοφονικὴ ἀπόπειρα κατὰ τοῦ Πασόμπεη ἐν Κων/πόλει—Μέτρα Σουλτάνου κατὰ τοῦ Ἀλῆ καὶ τῶν ὀργάνων του—Ἀφαίσεις ἀπὸ Ἀλῆν καὶ ἄλλων πασαλικίων—Ἀντίδρασις Ἀλῆ—Συνεννοήσεις μὲ αὐλικούς καὶ καπετανέους—Διαταγαὶ Ἀλῆ πρὸς Ἰωαννίτας καὶ χωρικοὺς—Ἀποκήρυξις Ἀλῆ—Οἱ κατὰ τοῦ Ἀλῆ κινηθέντες πασάδες—Διαταγαὶ Σουλτάνου πρὸς ἐξοπλισμὸν ραγιάδων—Μεταστροφὴ φίλων Ἀλῆ—Ἀποσταλέντες εἰς Τρίκαλα πασάδες ὑπὸ Ἀλῆ ἐπιστρέφουν κρυφίως εἰς Μέτσοβον.

Ὁ Σουλτάν Μαχμούτης, ὁ νῦν βασιλεύων εἰς τὴν Τουρκίαν, ἀναβαίνοντας εἰς τὸν θρόνον πρὸ δέκα⁽¹⁸⁾ ἐτῶν ἀπὸ τῆς σήμερον, ἄρχισε νὰ εἰσάξῃ τὸ παλαιὸν σύστημα τῆς κυβερνήσεως ἐπάνω εἰς τὰ ἀγαλέτια (α) καὶ πασαλίκια ὅπου εἶναι κάθε βεζύρης καὶ πασᾶς νὰ ἔχη ἓνα καὶ μόνον πασαλίκι καὶ αὐτὸ προσωρινὸν καὶ ὄχι διὰ πολλοὺς χρόνους, ἀλλὰ διὰ μῆνας, ὅπου πουθενὰ νὰ μὴ ριζώνῃ κανένας πασᾶς καὶ δυναμώσῃ καὶ ἀκολούθως ἐναντιώνεται εἰς τὰς βασιλικὰς του προσταγὰς, πρᾶγμα φρόνιμον καὶ τακτικὸν καὶ ἐπικυρωτικὸν τῆς βασιλείας. Ὅθεν τὸ σύστημα αὐτὸ καὶ μὲ πόλεμον εἰς τοὺς ἀπειθεῖς βεζυράδες του τῆς ἀνατολῆς τὸ ἐστερέωσε πρῶτα καὶ ὑστερον ἄρχισε καὶ στὴ Ρούμελη, ἐδῶ

α) ἀγαλέτια = τὰ ὑπαγόμενα εἰς τοὺς ἀγάδες.

δμως τὸν ἐχασομέρησεν (β) ἢ ἀποστασία τῶν Σέρβων, ἕως ὅπου τοὺς ἐταπείνωσε καὶ τοὺς εἰρήνευσε⁽¹⁴⁾.

Ὅθεν ἄλλος δὲν τοῦ ἔμεινε, ἔξω ἀπὸ τὸν Ἀλῆ πασᾶ τὸν Τεπελενλῆ εἰς ὅλην τὴν Ρούμελην, ὁ ὁποῖος εἶχε τὰ ἀκόλουθα πασαλίκια αὐτὸς καὶ τὰ παιδιὰ του, τῶν Ἰωαννίνων, τοῦ Δελβίνου, τῶν δερβενιῶν, τῶν Τρικκάλων, ὁ Βελῆ πασᾶς τῆς Αὐλώνας, ὁ Σαλήχ πασᾶς τοῦ Ἀλμπασανιοῦ καὶ Ὁχρης, τὸ μισὸ τοῦ Ναυπάκτου πλωκωμένο, ἤγουν τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ Αἰτωλίαν, μέρος τῆς Ρούμελης, ἤγουν Κολώνιαν, Γκιόρτζιαν, Δεβόλι, Ὁπάρι, Καστοριάν, Σιάτισταν, Κοζάνην καὶ ὅλα τὰ ὀλόγυρα μέρη ὡς τὴν Περλεπὲν καὶ μέρος τῆς Σαλονίκης, ἤγουν Βέρροϊαν καὶ Νιάου-σταν, ἀκόμη καὶ πολλὰ βοϊβοδαλίκια, τῆς Ἄρτας, Πρέβεζας, Βόνιτζας, Πάργας καὶ Βουθρωντοῦ, πρᾶγμα ἐναντίον εἰς τὸ σύστημα τοῦ Σουλτάνου.

Ἐγινε λοιπὸν εἰς τοὺς 1818 τὸ βουλευτήριον καὶ ἡ ἀπόφασις τῆς καταδρομῆς του καὶ εἰς τοὺς 1819 τὸν Ὀκτώβριον μετὰ τοὺς γάμους ἢ ἐκτέλεσις, ἐπειδὴ ὡς φαίνεται ἐστοχάσθησαν τὸν Ἀλῆ πασᾶν πολλὰ δυνατὸν καὶ ἀκαταμάχητον καὶ ἀποφάσισαν νὰ μὴ τὸν κατατρέξουν μὲ πόλεμον, ἀλλὰ μὲ ἀφαίρεσιν πρῶτα τῶν πασαλικιῶν διὰ νὰ τὸν ἀδυνατίσουν, στοχαζόμενοι ὅτι τὰ στρατεύματα καὶ οἱ ραγιάδες, ὅπου εἶχεν εἶναι εὐχάριστοι καὶ εἰς τοῦτο ἐγελάσθησαν, καθὼς ἡ πεῖρα θὰ τὸ δείξῃ, ἐπειδὴ καθεὶ ἐξ οὐσίας ὅπου δὲν ἀκουμβᾶ εἰς τὴν ἀγάπην τῶν ὑπηκόων εἶναι ἐπισφαλῆς καὶ ὀλίγην αἰτίαν θέλει νὰ πέσῃ. Ὁ Ἀλῆ πασᾶς εἶχε κακοευχαριστήσῃ ὅλην τὴν Ἀρβανιτιὰν μὲ τοὺς φόνους, μὲ τοὺς μετατοπισμούς, μὲ πλάκωμα τῶν ὑποστατικῶν των καὶ τέλος πάντων μὲ τὴν καταφρόνησιν, ὅπου τοὺς ἔκανε μὲ τὸ νὰ τοὺς ἐμεταχειρίζονταν σὰν ἀνδράποδα, πρᾶγμα ἐναντίον εἰς τὴν σύστασίν του, ἐπειδὴ αὐτὴ ἦταν ἡ πολεμικὴ του πρώτη δύναμις καὶ ἔβγαιναν εἰς μίαν μεγάλην ἀνάγκην του 25 χιλιάδες⁽¹⁵⁾ στὰ ἄρματα· εἶχε καταφρονήσῃ καὶ ὅλα τὰ καπιτανᾶτα ὀλότελα ἐνεργῶντας, ὡς εἶπα, νὰ σκοτώνωνται ἀνάμεσόν τους καὶ ἀκολούθως τοὺς εἶχεν ὅλους κακοευχαριστημένους καὶ περισσότερον ἐχθρούς, παρά

β) ἐχασομέρησεν, χασομεράω = καθυστερῶ.

ὑπερασπιστάς του. Εἶχε κακοευχαριστημένους καὶ γενικῶς ὄλους τοὺς ὑπηκόους του, καὶ ὄχι μονάχα αὐτός, ἀλλὰ καὶ οἱ υἱοὶ του περισσότερο, τοὺς πλούσιους κατασταίνοντας τοὺς πτωχοὺς μὲ διάφορες πρόφασες καὶ τοὺς πτωχοὺς ἐκνευρίζοντάς τους μὲ ἀγγάρειες ἀνυπόφορες καὶ γενικῶς ὄλους ἀτιμάζοντας μὲ κάθε τρόπον, ὅπου εἶναι φρίκη νὰ τὰ διηγηθῆ τινὰς καὶ σὲ κορίτζια καὶ σὲ γυναῖκες καὶ σὲ παιδιά καὶ σὲ σπίτια ἀπὸ κονάκια(α) καὶ σὲ κουβαλήματα μὲ τὸ σακκὶ ἀπὸ τὰ σοκάκια(β) χώματα καὶ κοπριές, διὰ νὰ ἐξομαλισθοῦν αἱ αὐλές τους καὶ τοῦτο μὲ ἀργοδιῶκτες. Θεέ! Τὸ ὑπέφερες, ὡς φαίνεται, διὰ νὰ ταπεινώσης τὴν ὑπερηφάνειαν, τὸν φθόνον καὶ τὴν κατηγορίαν τῶν Χριστιανῶν καὶ τοῦτο καὶ εἰς Ἰωάννινα καὶ εἰς τὰ χωριά τους καὶ εἰς τὴν Ἀρβανιτιὰν καὶ εἰς τὴν Ἄρταν καὶ ἐξόχως εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἀπὸ τὸν Βελῆ πασᾶν εἰς τοὺς Τούρκους καὶ Ρωμαίους τόσο πολὺ ὅπου οἱ Γούρκοι, λείποντος τοῦ Βελῆ πασᾶ εἰς Ἰωάννινα διὰ τοὺς γάμους τῶν υἱῶν του, ἐπῆγαν καὶ ἐκλαύθησαν ἀπὸ αὐτὸν εἰς τὸν Σουλτᾶνον, ὁ ὁποῖος εὐρίσκοντας αὐτὴν τὴν ἀφορμὴν ἐσήκωσε τὸ πασαλίκι τοῦ υἱοῦ του, καὶ τὸν ἔστειλεν εἰς Ναύπακτον σὲ ἓνα ψωροπασαλίκι καὶ ἔστειλε στὴ Λάρισα καὶ Τρίκκαλα κάποιον Σουλεϊμᾶν πασᾶν⁽¹⁶⁾, Μποσνάκον, γέροντα φρόνιμον καὶ πρῶτον τὸν ἀποκατάστησε διοικητὴν τοῦ πασαλικιοῦ καὶ δεῦτερον τὸν διώρισε καὶ δερβέναγα εἰς τοὺς 1820 Φεβρουαρίου 27, ἀφαιρῶντας τὰ δερβένια ἀπὸ τὸν Ἀλῆ πασᾶ, πρώτη καὶ κακὴ ἀρχὴ τῆς καταδρομῆς τῆς κρυφῆς.

Ὁ Ἀλῆ πασᾶς κατὰ πρῶτον ἐταράχθηκε καὶ ἤθελε νὰ ἐναντιωθῆ πολεμικῶς εἰς τὸν Σουλεϊμᾶν πασᾶν, ἀλλ' οἱ αὐλικοὶ του, ἄλλοι διὰ νὰ μὴ χάσουν τὰ ἀποκτήματά τους, ὅπου ἦταν οὐτιδανοὶ πρωτύτερα, καὶ ἄλλοι ὡς κακοευχαριστημένοι τὸν ἐσυμβούλευσαν νὰ μὴν ἐναντιωθῆ εἰς τὸ φερμάνι, ἀλλὰ νὰ παραχωρήσῃ. Καὶ ἔτσι τὸν ἐφόβισαν καὶ ἐτράβησε χέρι ἀπὸ τὰ δερβένια (κολακευόμενος πολὺ καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιον Σουλεϊμᾶν πασᾶ ἐναντίον τοῦ πρέποντος διὰ νὰ τὸν ἀπατήσουν. Προσθήκη εἰς τὸ περιθώριον), καὶ μάλιστα τὸν ἐφόβισε καὶ τῶν καπεταναραίων τὸ γύρισμα μὲ

α) Κονάκια ὑποχρεωτικὴ ἐγκατάστασις στρατιωτῶν εἰς οἰκογενείας.
β) σοκάκια = δρόμοι στενοί.

τὸν Σουλεϊμάν πασᾶν. Ἐπειδὴ ὁμως εἰς τὸ πασαλίκι Τρικκάλου ἦταν ὅλα τὰ χωριὰ δικά του ὑποστατικά, ἐπρόσταξε νὰ συναχθοῦν ἐκεῖ ὅλα τὰ γεννήματα καὶ νὰ κουβαληθοῦν εἰς Γκουντουβάλσταν καὶ Μέτζοβο, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ μὲ πράματα (α) ζαγορίσια καὶ Καλαρρυτοσυρρακιώτικα νὰ κουβαληθοῦν εἰς τὰ Ἰωάννινα, καὶ δίδοντας τέτοιες προσταγές ἀνεχώρησε διὰ τὴν Πρέβεζαν καὶ Πάργαν κατὰ τὸν Δεκέμβριον εἰς τοὺς 1819, ἀφήνοντας τὸν υἱὸν τοῦ Μουχτάρ πασᾶν εἰς τὰ Ἰωάννινα, ὁ ὁποῖος εἰς τοὺς 1820, εἰς τὰ τέλη Ἰανουαρίου, ἐπῆγε καὶ αὐτὸς εἰς τὸν πατέρα του εἰς Πρέβεζαν, ὅπου χωρὶς ἄδειαν βασιλικὴν ἐπῆγεν ἀπὸ Ναύπακτον καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Βελῆ πασᾶς, καὶ ἀφοῦ διέτριψεν εἰς τὸν πατέρα του ἄρκετὲς ἡμέρες, ἐγύρισε πάλιν εἰς τὸ ψωροπασαλίκι του. Τοῦτο μαθάνοντας τὸ δουβλέτι, τοῦ ἐσήκωσε τὸ πασαλίκι Ναυπάκτου καὶ τὸν ἐξώρισεν εἰς Πρέβεζαν, ὅπου ἄνθρωπος βασιλικὸς τὸν ὠδήγησεν, καὶ εἰς τὴν Ναύπακτον ἐδιώρισε τὸν Μπαμπᾶ πασᾶν, ἄνδρα πολεμικόν, ὅπου εἶχε πέσει αἰχμάλωτος εἰς τὴν Ρωσσίαν εἰς τὸν ἀπερασμένον πόλεμον, καὶ τὸν ἐδιώρισε νὰ ἐξουσιάσῃ καὶ ὅλον τὸ Κάρλελι, (γ) ὅπου εἶναι ὡς κοντὰ στὴν Ἄρταν, τὸ ὁποῖον τὸ εἶχε πλακωμένον ὁ Ἄλῆ πασᾶς (φεύγοντας ὁμως ὁ Βελῆ πασᾶς διὰ Πρέβεζαν ἐξόριστος ἄφησε στὸ κάστρο τῆς Ναυπάκτου ἕναν ἄνθρωπόν του, μὲ 500, κάποιον Ντελιὰ Φέτζον κατατρεγμένον ἀπὸ τὸν πατέρα του Ἄλῆ πασᾶν, νὰ φυλάγῃ τὸ κάστρον. Προσθ. εἰς τὸ περιθώριον).

Κατὰ τοὺς 1820 Μαρτίου⁽¹⁷⁾ β' τρεῖς ἄνθρωποι⁽¹⁸⁾ διωρισμένοι εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπιστόλισαν τὸν Πασόμπεην χωρὶς νὰ τὸν πάρουν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐπιάσθησαν δύο καὶ ἐφάνέρωσαν ποῖος τοὺς ἔβαλε καὶ ἔτζι τοὺς ἐφόνευσαν. Τότε ὁ Σουλτᾶνος ὠργίσθηκε κατὰ πολλὰ καὶ ἔδιωξεν ἀπὸ τὴν Πόλιν τὸν καπιτζοχαντάρην τοῦ Ἄλῆ πασᾶ Ἀλμάζην Μετζεμπονου⁽¹⁹⁾ καὶ Χριστόδουλον Μαρίνου, προστάζοντας ὅπου κανένας ζαγορίσιος καὶ ἄνθρωπος τοῦ Ἄλῆ πασᾶ ὑπὲρ αὐτοῦ εἰς τὴν Πόλιν νὰ μὴ πατήσῃ, καὶ τοῦτο ἠκολούθησε τὲς 16 Μαρτιοῦ, ὅθεν ἐπρόλαβαν καὶ ἔφυγαν κρυφίως, ὅπου θὰ ἐξορίζονταν κατὰ τὸ φερμάνι, ἐξωρί-

α) πράματα = ζῶα, μουλάρια.

β) δοβλέτι = Κυβέρνησις γ) Κάρλελι καὶ Κάρελι = ἡ Ἄκαρνανία μὲ πρωτεύουσαν τὸ Βραχῶρι δηλ. τὸ Ἄγρίνιον.

σθηκεν ὁμως ὁ Ἀσημάκης Κροκίδας, Ἀρτηνὸς πραγματευτῆς εἰς Ἀνατολήν μετὰ τὸ νὰ εὐρέθη φίλος τοῦ Ἀλμπάζη καὶ ὄχι τοῦ Ἀλῆ πασᾶ.

Τὰ χλωρὰ καίοντα μετὰ στεγνὰ πάντοτε, ἂν ἀνακατωθῶν. Τότε ἐδιώχθηκε ἀπὸ τὴν Πόλη καὶ ὁ παλαιὸς διβάν ἐφέντης τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ὁ Κονιτζιώτης καὶ ἦλθεν εἰς τὰ Ἰωάννινα.

Ὁ Σουλτᾶνος ὕστερα ἐσήκωσεν ἀπὸ τὸν Ἀλῆ πασᾶν καὶ τὸ Ἀλμπασάνι καὶ Ὀχρην, δίδοντάς το τοῦ πασᾶ ἀπὸ τὴν Σκόντραν (Σκούταρι) καὶ τὸ Μπεράτι καὶ Αὐλῶναν δίδοντάς το τοῦ Νοριντίν πασᾶ.

Τοῦτα ὅλα ὁ Ἀλῆ πασᾶς μανθάνοντάς τα εἰς τὴν Πρέβεζαν ἔκαμε διάφορα συμβούλια, οἱ αὐλικοί του ὁμως τὸν ἀπόκοβαν ἀπὸ κάθε κίνημα ἐναντίον εἰς τὸν Σουλτᾶνον καὶ προσταγὰς του διὰ τὸ συμφέρον τους. Τότε ἔκραξε καὶ τοὺς καπετανέους, ὅσοι τοῦ ἀπόμειναν καὶ τοὺς ἐρώτησεν, οἱ ὅποιοι τὸν ἐνθάρρουν μὲν, ἀλλὰ τοῦ ἐζήτησαν κεφάλι τὸν Μουχτάρ πασᾶ, ὁ ὅποιος δὲν τὸ ἐδέχθηκε, ἐπειδὴ ὁ πατέρας του τοὺς εἶχε κακοευχαριστήσει ὅλους. Ἐκαμε λοιπὸν ἀπόφασιν εἰς τὴν Πρέβεζαν νὰ συνάξῃ στρατεύματα καὶ Τούρκους, ἦγουν Ἀρβανῖτες καὶ Ρωμαίους, ἦγουν καπεταναραίους καὶ νὰ φέρουν ὅλοι οἱ πρῶτοι τὶς φαρμιλιές τους εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ ἔτσι ἐκίνησε τὸν Ἀπρίλιον ἀπὸ τὴν Πρέβεζαν καὶ ἦλθεν εἰς Ἰωάννινα, ὅπου φθάνοντας ἔδωκε προσταγὴν νὰ τ' ἀδειάσουν τὰ σπίτια καὶ Τοῦρκοι καὶ Ρωμαῖοι διὰ νὰ ἔλθουν οἱ φαρμιλιές τῶν Ἀρβανιτῶν νὰ καθήσουν, καὶ ἔτσι σὲ κάθε σπίτι Ρωμαῖκο καὶ Τούρκικο ἐμαζώχθησαν ἀπὸ 7 καὶ ὀκτὼ φαρμιλιές, ἐπειδὴ δὲν ἔδωκε τὴν ἄδειαν νὰ σκορπίσουν στὰ χωριά. Καὶ εἰς τὰ χωριά ἔδωκε προσταγὴν αὐστηρὰν νὰ ἀποκουβαλήσουν τὰ γεννήματα ἀπὸ τὴν Γκουντουβάσταν καὶ Μέτζοβον εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ ξύλα διὰ τὸ κάστρο καὶ ἄλλοι χωριάτες νὰ ἔλθουν νὰ δουλεύουν εἰς τὸ χαντάκι τοῦ προαστείου καὶ εἰς τὶς μπαταρίες του βοηθῶντας τοὺς μαστόρους εἰς τὸ χτίσιμον τοῦ τοίχου τοῦ χαντακιοῦ. Τὸ χαντάκι λοιπὸν ἐγίνονταν, ὁ τοῖχος του ὁμοίως ἐχτίζονταν, τὰ γεννήματα καὶ καψόξυλα ἐκουβαλιόνταν, οἱ φαρμιλιές τῶν Ἀρβανιτῶν ὡς 4.000 ἔρχονταν, ὁ Μουχτάρ πασᾶς ἐπῆγεν εἰς τὸ Μπεράτι, ὅπου ἦταν ὁ ἀδελφός του Σαλήχ πασᾶς καὶ

τὸ ἐδυνάμωσε. Τὰ στρατεύματα ἐσυνάζονταν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη καὶ ἐδιορίζονταν εἰς πολλὰ μέρη γιὰ φύλαξιν, χωρὶς ὅμως προσταγὴν νὰ ἐφορμήσουν. Ὁ Βελῆ πασᾶς, εἰς τὴν Πρέβεζαν ἐσκόρπιζε μπουγιουρδιὰ (α) ἀποτρόπαια εἰς τὴν βασιλείαν του, διὰ νὰ διεγείρῃ εἰς ἀποστασίαν τοὺς ὑπηκόους χριστιανούς, ὅπου νὰ μὴν ἐμβάσουν τὸν Μπαμπᾶ πασᾶν εἰς Ναύπακτον, ὅπου εἰς τὸ κάστρον, καθὼς εἶπα, εἶχεν ἀφήσει κάποιον μπέην ἀπὸ τὸ Νταγλί Ντελιάμπτην καὶ Ντέλια Φέτζον ὀνομαζόμενον, κακοευχαριστημένον, νὰ φυλάγῃ τὸ κάστρον καὶ νὰ μὴ δεχθῇ τὸν Μπαμπᾶν, καὶ ὅλα τοῦτα ἐγέναν τὸν Ἀπρίλιον καὶ τὸν Μάϊον ἕως τὴν μέσσην τοῦ Ἰουνίου, εἰς τὸν ὁποῖον καιρὸν δὲν ἀποκόβονταν καὶ τὰ μεντζιλια (β) ἀπὸ τὴν Πόλιν, παρακαλῶντας ὁ Ἀλῆ πασᾶς νὰ τοῦ ἀφήσουν καὶ τὸ Μπεράτι, κοντὰ εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ Δέλβινο, καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα τραβᾶ χέρι. Ἴσως κάτι θὰ κατώρθωνεν εἰς τὴν Πόλιν καὶ ἡ ὑπόληψις του καὶ τὰ ἄσπρα του καὶ οἱ ἐκδουλεύσεις του, καὶ τὰ γηράματά του, καὶ θὰ τοῦ ἐπρόσθετεν ἀκόμη κάτι εἰς τὸ πασαλίκι τοῦ Γιαννίνου καὶ Δελβίνου, ὅπου τοῦ ἄφηκε, ἂν δὲν ἐνεργοῦσε καὶ τότε ὑπούλως εἰς τοὺς Γενιτζάρους, καθὼς ἐφανερῶθη ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, ὅπου ἔστειλε καὶ τὸν ἐπιασαν καὶ τὸ ἐμαρτύρησε καὶ ἂν δὲν ἐπήγαιναν καὶ τὰ ἀποτρόπαια μπουγιουρδιὰ τοῦ υἱοῦ του. Τοῦτα ὅμως τὰ ὑστερινὰ φθάνοντας ὁ Σουλτᾶνος ἐπρόσταξε τὸν τάταρην (γ) τοῦ τὸν ὑστερινὸν νὰ τὸν ἐξορίσουν, καὶ τὸν Ἀλῆ πασᾶν μὲ φερμάνι⁽²⁰⁾ καὶ αὐτὸν καὶ ὅλην του τὴν οἰκογένειαν τὸν κηρύττει ἀποστάτην καὶ ἐχθρὸν τῆς βασιλείας καὶ πίστεως, καὶ εὐθύς διορίζει τὸν Πατρονάμπτην διὰ θαλάσσης νὰ κτυπήσῃ τὴν Τζαμουριὰν καὶ νὰ ἐβγάλῃ εἰς αὐτὴν καὶ ὅλους τοὺς φευγάτους τζάμηδες καὶ τὸν Ρούμελην βαλεσῆν διὰ ξηρᾶς νὰ τὸν κτυπήσῃ μαζί μὲ τὸν Χασᾶν πασᾶ τῆς Εὐρίπου, μὲ τὸν Σελὶμ πασᾶ τῆς Σαλονίκης, μὲ τὸν Μπαμπᾶ πασᾶν τῆς Ναυπάκτου καὶ μὲ τὸν Δράμαν τοῦ Τρικκάλου (Ἐπειδὴ εἰς τὰ Τρίκκαλα ἀντὶ τοῦ Σουλεϊμᾶν πασᾶ ἐδιώρισε τὸν Δράμαν) καὶ μὲ τὸν Ἰσμαήλ πασᾶν Πασόμπτην Ἰωαννίνων καὶ Δελβίνου,

α) μπουγιουρδιὰ = διαταγαὶ

β) μεντζιλια = οἱ ταχυδρόμοι,

γ) τάταρης = ταχυδρόμος, ἀπεσταλμένος.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΕΤΣΙΟΣ

ΑΛΗΣ Ο ΤΕΠΕΛΕΝΑΗΣ (κατά παλαιάν χαλκογραφίαν)

ὅπου τὸν εἶχε διορίσει ὁ Σουλτᾶνος εἰς τὸν τόπον τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ τὸν πασᾶ τῆς Σκόδρας νὰ βοηθήσῃ τὸν Νοριντὶν πασᾶ εἰς τὸ Μπεράτι, ὁ ὁποῖος ἔστειλε κεχαγιᾶν (α) τοῦ τὸν Ἰσμαήλ πασᾶ Πλιάσας καὶ ἐν ταυτῶ ὁ Σουλτᾶνος ἔστειλε καὶ προσταγές ἄμεσες καὶ ἔμμεσες διὰ τοῦ Πατριάρχου⁽²¹⁾ νὰ ἐξοπλισθῇ ὁλος ὁ ραγιᾶς ἐναντίον εἰς τὸν Ἀλῆ πασᾶν τὸν ἀποστάτην καὶ εἰς ὅλην του τὴν οἰκογένειαν.

Τὰ βασιλικὰ φερμάνια, ἡ κακοευχαρίστησις τῶν Ἀρβανιτῶν καὶ τὸ σήκωμα τῶν φαμιλιῶν ἐνέργησε, ὅπου εὐθύς ἄρχισαν νὰ γυρίζουν πρῶτα οἱ καπεταναραῖοι καὶ νὰ γένουν ἐχθροὶ του, ἔπειτα οἱ Κολωνιάτες καὶ Ὀπαρλῆδες, ὕστερα ὁ Ντελεάμπεης ἐπαράδωκε τὸ κάστρο τῆς Ναυπάκτου εἰς τὸν Μπαμπᾶ πασᾶν, ὅπου τὸν εἶχαν μπάσει οἱ καπεταναραῖοι, διώχνοντας παντοῦ τοὺς Ἀρβανῖτες, καὶ τότε ὁ Μπαμπᾶ πασᾶς ἔδωκεν ἀναφορὰν εἰς τὸ δουβλέτι ὅτι πιστότερον ραγιᾶν καὶ ἀξιώτερον⁽²²⁾ δὲν ἔχει ἰδεῖ πουθενά. Τὸ καθημερινὸν γύρισμα (β) ἐψύχρανε τόσο πολὺ τὸν Ἀλῆ πασᾶν, ὅπου τὸν ἀπέλπισεν. Ὅθεν ἀπὸ τοὺς πιστοτέρους, ὅπου εἶχε στὰ Ἰωάννινα ἔστειλε τρεῖς πρώτους τὸν Ἡμέρμπεην Βρυόνην, τὸν Σουλτζε Κόρτζα καὶ τὸν Μουχορδάρη Ποῦτζε εἰς τὰ Τρίκκαλα μὲ ἓνα τάγμα τοπτζήδων καὶ μὲ δύο χιλιάδες πεζούραν καὶ ὀλίγην καβαλλαρίαν νὰ ἐφορμήσουν κατὰ τοῦ στρατεύματος τοῦ Δράμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'. — 1820 β

Ἀλῆς ἐξοντώνει τὸν ἀποστάτην Νταλίπ Πρεμέτην καὶ ἀποστέλλει εἰς Ἄρταν τὸν Μέτζεμπόνον—Ἰωαννῖται μεταφέρουν περιουσίας εἰς Καλαρρυῖτες καὶ Ζαγόρι—Παράδοσις Πάργας καὶ Πρεβέζης εἰς Σουλτανικοὺς καὶ αἰχμαλωσία 3 υἱῶν Ἀλῆ καὶ ἐνὸς ἐγγόνου του—Συνωμοσία Τουρκαλβανῶν καὶ Ἑλλήνων, ὅπως ἐγκαταλείψουν Ἀλῆν καὶ προσκυνήσουν—Ἐξοδος Νούτσου κ.λ.π. γραμματέων τοῦ Ἀλῆ (Μάνθου, Κ. Μαρίνου, Κώστα, Ἀναγνώστη) καὶ Σελήμπεη, υἱοῦ Βελῆ μετὰ 2.000 στρατοῦ (20—8—1820)—Προσκύνησις Τούρκων Ἰωαννίνων—Ἐἴσοδος Σουλτανικῶν καὶ καπετανέων εἰς Ἰωάννινα—Ἀλῆς ἀποσύρεται εἰς Λιθαρίτσια, ἀφοῦ ἔκαυσε σεράγια κ.λ.π.—Πυ-

α) Κεχαγιᾶς = ἀντιπρόσωπος, ἐπίτροπος.

β) γύρισμα = μεταστροφή.

ροβολικὸν συμπληρῶνει καταστροφὴν—Διαγούμισμα πόλεως—Δολοφονία Μάνθου εἰς Μέτσοβον—Ἀριθμὸς ἀποκλεισμένων εἰς κάστρα μετὰ τοῦ Ἀλῆ—Ἀρχηγοὶ Ἀλβανῶν καὶ Ἑλλήνων συναγωνιζομένων μετὰ Ἀλῆ—Θανάσης Βάγιας—Λουκάς Βάγιας—Πυρπόλησις ἀγορᾶς, ἀνακτόρων καὶ σχολείων (25-8-1820)—Δευτέρα πυρκαϊὰ (27-8-1820)—Ἀφιξίς Ἰσμαήλ πασᾶ (30-8-1820)—Θέσις πολιορκητῶν—Ἐναρξίς πολιορκίας—Ἀπομάκρυνσις Σουλιωτῶν καὶ καπετανέων—Νοῦτσος κ.λ.π. Γραμματικοὶ εἰς Ἰσμαήλ πασᾶν—Ἀποχώρησις τῶν ἀνωτέρω καὶ ἐπιστροφή αὐτῶν εἰς Ἰωάννινα—Σουλιῶται ἀποσύρονται καὶ ἐπανέρχονται εἰς τὸ Σοῦλι (7-12-1820)—Φυγὴ Νούτσου κ.λ.π. εἰς Ζαγόρι—Μεταστροφή φίλων Ἀλῆ.

Εἰς τοῦτον τὸν καιρὸν ἀποστάτησε καὶ ὁ Νταλίπ Πρεμέτης⁽²³⁾ εἰς τὸ κάστρον τῆς Ἀρτης, ἀλλ' αὐτὸν ὡς σιμὰ καὶ ὡς παράκαιρα τὸν ἐπρόφθασε καὶ τὸν ἐσκότωσε καὶ ἔστειλε φρούραρχο τὸν Ἀλμάζη Μετζεμπόνον, τὸν πρῶην καπιτζοχαντάρην του, τὸν διωγμένον ἀπὸ τὴν Πόλην.

Τὸν Ἰούλιον πρὸς τὶς 15 ἐγύρισαν κρυφὰ οἱ τρεῖς εἰς τὰ Τρίκκαλα, ἀφοῦ εἶχαν πολεμήσει στοῦ Χάρκου καὶ ἔπιακαν καμμιὰ πενηνταριά, καὶ εἰς τὸ Φανάρι ἔκαψαν καμπόσα σπίτια καὶ ἔτζι ἐτραβήχθησαν μὲ ὅλα τους τὰ στρατεύματα εἰς τὸ Μέτσοβον καιροφυλακτοῦντες.

Πρὸς τὰ τέλη τοῦ Ἰουλίου⁽²⁴⁾ ὁ καπετὰν Στερνάρης μὲ τὸν Μαξούταγα Πρόπολη τοῦ Ἰσμαήλ πασᾶ Πασόμπεη ἄνθρωπον κεχαγιάν του ἐμβῆκαν στοὺς Καλαρρῦτες καὶ Συρράκου καὶ ἐγύρισαν τὴν Γότισταν καὶ Κράψι καὶ Προσγόλι, χωριὰ πολεμικὰ 4 ὥρες μακρὰ ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα ἀνατολικά. Τότε εἶχε προσκυνήσει καὶ ὁ Μουχτάρ πασᾶς⁽²⁵⁾ καὶ Σαλήχ πασᾶς εἰς τὸ Μπεράτι, ἀφοῦ τοῦ ἐγύρισεν ὅλη ἡ Γραμπόβα, τὸ Σκραπέρι καὶ ἡ Μαλακάστρα καὶ ἦλθεν εἰς τὸ Τεπελένι.

Οἱ Ἰωαννῖται χριστιανοὶ προβλέποντας τὰ κακά, ὅπου θὰ πάθουν, ἔκαμαν κάθε τρόπον κρυφὸν καὶ ἔστειλαν τὸ βιό τους εἰς Καλαρρῦτες, εἰς Ζαγόρι καὶ εἰς ἄλλα χωριὰ σίγουρα, διὰ νὰ μὴ λαιμουριασθῆ : (α) ἀπὸ τοὺς ἀχρεῖους Ἀρβανῖτες ἐβγῆκαν καὶ πολλοὶ κρυφίως καὶ μὲ ἄδειαν καὶ ἐπῆγαν εἰς τὰ χωριὰ νὰ φυλαχθοῦν. Τὸν Αὐγούστον ὅμως ἐτελείωσαν ὅλα. Ἐπειδὴ ἐγύρισεν

α) λαιμουριάζω = διαρπάζω.

ὅλη ἡ Τζαμουριά, ἀφοῦ ἐζύγωσεν ἡ βασιλικὴ φλότα, (α) καὶ ἐξέδωκε τὰ φερμάνια καὶ ἔβγαλεν ἔξω τὸν Χ. Σελιάμαγα Πρόνιον καὶ τὸν Τζουφίς Σιανάμπεην, υἱὸν τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ, τοὺς φευγάτους ἐχθροὺς τοῦ Ἄλῃ πασᾶ. Ἐπροσκύνησε τὸ κάστρο τῆς Πάργας καὶ ἐπαραδόθηκεν ὁ Μεχμέτ πασᾶς (26), υἱὸς τοῦ Βελῃ πασᾶ, εἰς τὴν φλόταν καὶ ὁ πατέρας του, Βελῃ πασᾶς (27) ἐπαράδωκεν εἰς τὴν φλόταν καὶ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὴν Πρέβεζαν. Ἐπιάσθησαν στὰ λιμάνια καὶ ὁ Γεώργιος Μονοβάρδας καὶ ὁ Σπῦρος Κολοβός (28), ὡς ἄνθρωπος τοῦ Ἄλῃ πασᾶ καὶ ὁ μὲν Μανοβάρδας ἐλευθερώθηκεν εὐθύς, ὁ δὲ Σπῦρος Κολοβός ἐστάλθη διὰ βασιλεύουσαν, καὶ εἰς τὸν δρόμον ἀρρωστῶντας ἀπέθανε, καὶ ἔτζι εἰς τὲς 15 Αὐγούστου αἰχμαλωτεύθησαν οἱ τρεῖς υἱοὶ του καὶ ἓνας ἑγγονός του.

Τὲς 18 Αὐγούστου ἐζύγωσαν οἱ καπεταναραῖοι ἕως ἔξω ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα δύο ὥρες ἀνατολικά καὶ δυτικὰ δύο ὥρες ἄλλοι καπεταναραῖοι Σουλιῶτες καὶ Λακκιῶτες μαζί με Παραμυθιωῶτες Τούρκους πολλὰ ὀλίγους σταλμένους ἀπὸ τὸν Πρόνιον. Τοῦτες τὲς ἡμέρες εἶχαν τραβηχθῆ μέσα εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ οἱ τρεῖς κρυφοπροσκυνημένοι ἀπὸ τὸ Μέτσοβον, καὶ ἔκαμαν συνωμοσίαν με ἄλλους νὰ ἔβγουν τῆ νύχτα νὰ προσκυνήσουν καὶ νὰ ἀφήσουν τὸν Ἄλῃ πασᾶν, καὶ τοῦτοι ἦταν ὁ Μουχουρδάρ Ποῦτζε, ὁ Σουλτζε-Κόρτζας, Ὁμέρμπεης Βρυόνης, ὁ Δερβίς Χασάνης καὶ ἄλλοι ὡς 20 μεγάλοι μπιμπασῆδες (β) του πρῶτος χῶρια ἀπὸ τὸν σιλιχτάρην (γ) του, ὅπου εἶχε δύο μῆνες, ὅπου εἶχε γυρίσει καὶ ἐκάθονταν στὸ σπίτι του στὲς Μπότες (29). Καὶ τοῦτοι ὅλοι Τούρκοι καὶ μαζί τους ἐσυμφώνησεν καὶ ὁ Ἀλέξης Νοῦτζος ὁ προεστῶς τοῦ Ζαγοριοῦ, ὁ Μάνθος ὁ γραμματικὸς του, ὁ μέγας, ὁ βαθύς, ὁ Κωνσταντῆς Μαρίνου καὶ αὐτὸς γραμματικὸς του, καὶ ὁ Κώστας καὶ Ἄναγνώστης γραμματικοὶ του. Ἀκόμη ἐσυμφώνησε νὰ ἔβγῃ μ' ὅλους αὐτοὺς καὶ ὁ Σελίμπεης, ὁ υἱὸς τοῦ Βελῃ πασᾶ. Καὶ ἔτζι τὲς 20 Αὐγούστου Παρασκευῆ τὸ βράδυ τὲς 3 ὥρες τῆς νυχτὸς ἀνοιξαν τὲς τάμπιες καὶ ἐβγῆκαν με τὰ στρατεύματά τους ὅλοι ὡς 2000 καὶ

α) φλότα = στόλος.

β) μπιμπασῆς—(δες) = χιλίαρχος.

γ) σιλιχτάρης = σφραγιδοφύλαξ.

περισσότεροι καὶ μὲ 12 φορτώματα φουσέκια καὶ ἐπῆγαν στοῦ Κατζικᾶ, καὶ ἔτσι ἀπόμειναν αἱ τάμπιες ἄδειες ἀπὸ στρατεύματα ἐκείνην τὴν νύχτα, καὶ τὲς 28 τὸ πρωτὶ, ἡμέρα Σάββατο βλέποντες οἱ Γιαννιωῖτες Τοῦρκοι ὅτι αἱ τάμπιες ἄδειασαν, ἐβγῆκαν ἔξω καὶ ἔκραξαν τὸ βασιλικὸ ἀσκέρι, τοὺς καπετάνους, ὅπου ἦταν ἀπέξω μισὴ ὥρα, μάλιστα εἰς τὸ χωρίον Σταυράκι, ὅπου ἦταν ὁ καπετάνιος Γιάννης Μήτζη Λακκιώτης μὲ καμμιὰ τριακοσαριὰ παλληκάρια καὶ ἕνας Τοῦρκος Τζάμης Παραμυθιώτης παλληκάρι τοῦ Πρόνιου, Ρούτζης μὲ ἕναν ἀράπην κουτζόν, ὅπου ἐβαστοῦσε τὸ φερμάνι σὲ ἕνα ξύλο, καὶ ἐδῶ οἱ Τοῦρκοι Γιαννιωῖτες μπέηδες ἦλθαν καὶ προσκύνησαν τὸ φερμάνι καὶ τὸ ἔμβασαν εἰς τὰ Ἰωάννινα μὲ ὄλους τοὺς καπετάνους τὲς 8 ὥρες τῆς ἡμέρας, καὶ ἔτσι τὸ ἐπίλοιπο στράτευμα τοῦ Ἄλῃ πασᾶ ἐτραβήχθηκε μέσα εἰς τὸ κάστρον (30), Λιθαρίτζια, Κούλια, Παζάρι, Λιβαδιώτη καὶ νησί, καὶ ἐκλείσθησαν οἱ πόρτες τοῦ κάστρου, ἀφοῦ εἶχε κάψει τὲς 18 τὸ περίφημο σαράϊ τῆς Μάζιας μετὰ ἕνα μικρὸν πόλεμον μὲ τοὺς καπετάνους καὶ τὲς 19 καὶ 20 ἔκαψε τὰ σαράϊ τοῦ Σταυρακιοῦ, τὸν Προφήτην Ἡλίαν, στὰ Καρδαμίτζια, τὰ σαράϊ στὸ Μπιστουνόπουλο καὶ τὸ Σιατιρβάνι στὸν Κάτω Μπαχτζέν, καὶ τὲς 4 ὥρες τὸ Σάββατον ἄρχισαν οἱ τοπτζῆδες (α) ἀπὸ τὴν Κούλιαν, ἀπὸ τὰ Λιθαρίτζια καὶ ἀπὸ τὸ κάστρον νὰ ξερνοῦν μὲ τὰ τόπια τὸν θάνατον καὶ τὸν χαλασμόν τῶν σπιτιῶν τῶν προαστείων. Οἱ Κλέφτες ὁμως καπεταναραῖοι ὄλον τὸ Σάββατον καὶ οἱ Τζάμηδες καὶ πολλοὶ πτωχοὶ Τοῦρκοι Γιαννιωῖτες ἐμβῆκαν στὰ αὐθεντικὰ σαράγια καὶ σπίτια καὶ ἐδιαγούμιζαν, καὶ ὁ καπετάν Στερνάρης ἐζύγωσεν ὡς ἀποκάτω στὴν Κούλια καὶ ἐντουφέκισε καὶ ἀνθρώπους καὶ ἄλλοι καπετάνοι ἐζύγωσαν ὡς τὸ μπεζεστένι (β) καὶ ἐντουφέκιζαν τοὺς Γκέγκηδες στὸ παζάρι καὶ στὲς καμάρες, καὶ ἄλλοι ἀπὸ τὸ κάτω μέρος ἐζύγωσαν εἰς τὸν Ἅγιον Νικόλαον ὡς τὸ (πάλτο) κοντά. Τὸ ἴδιο ἔκαμαν καὶ τὴν Κυριακὴν καὶ τὴν Δευτέραν καὶ Τρίτην ἀκολουθοῦσε.

Ἐκεῖνοι ὁμως ὅπου εἶχαν ἔβγει τὴν νύχτα στοῦ Κατζικᾶ, τὸ Σάββατον ἔστειλαν τὸν Μάνθον μὲ γράμματά τους εἰς τὸν

α) τοπτζῆδες = πυροβοληταί.

β) μπεζεστένι = ἀγορά.

Ἰσμαήλ πασᾶν, ὅπου ἦταν εἰς τὰ Γρεβενὰ καὶ αὐτοὶ ἐγύρισαν ἀπὸ τοῦ Κατζικᾶ εἰς τὸ μέγα Μπισδοῦνι καὶ ἐπῆγαν καὶ ἐσταμάτησαν εἰς τοῦ Πετζάλη ὄλοι ὁμοῦ καρτερῶντας τὸν Ἰσμαήλ πασᾶ Πασόμπεη (31) μὲ τὸν Μάνθον ὅπου ἔστειλαν, ὁ ὁποῖος φθάνοντας εἰς τὸ Μέτζοβον (32) ἐφρονεύθηκεν ἄδικα ἀπὸ ἓνα μπαμπέση τοῦ Δράμα, καὶ ὁ θάνατος (33) τούτου τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς καὶ ἐξ ἀπορρήτων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, κατεπίκρανε καὶ τὸν Ἰσμαήλ πασᾶ καὶ τοὺς προσκυνημένους συντρόφους του καὶ ἐθάρρυνε πολὺ τοὺς ἀποκλεισμένους εἰς τὸ κάστρον τρεῖς χιλιάδες στρατιώτας τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, οἱ ὁποῖοι ἦταν μαζώματα ὡς 1.200 γκέγκηδες, καμπόσοι Λιάπηδες, καμπόσοι Τότζκηδες, καμπόσοι ἀπὸ τὸ Ντερβένι, ὅπου εἶναι μία περιοχὴ τοῦ Τεπελενιοῦ, ἤγουν Λιονζαβηνοί, Μπετζιστηνοί, Δραμοτηνοί καὶ ἐπίλοιπα ὀλογυρινὰ χωριὰ καὶ πολλὰ ὀλίγοι Ρωμαῖοι Ριζιῶτες (34) ἀπὸ Λάμποβο (35), Χόρμοβο, Λέκλι, Κόδραν καὶ Πέστιανη. Κεφάλια μέσα ἀπόμειναν ὁ Μαχμούτ μπέης Ζογόλης, ὁ Χασᾶν μπέης Ντουσίστας Ντίμπρας καὶ ὁ Χασᾶν μπέης Ἀλαμάνης καὶ Χουσεῖν μπέης Ζογόλης, ὁ Μαχμούτ μπέης, ὁ Ταῆρ Γκέγκας Ἀμπάζης, ὁ Κασίμ Ντάμζης, ὁ Χαρῆς Γιάσκας, ὁ Χασᾶν Ἀρτζας καὶ ἄλλοι μερικοὶ μπουλουκμπασάδες α) καὶ ἀπὸ τοὺς Ρωμαῖους ὁ Θανάσης Βάγιας, ὁ δραστικώτατος καὶ ἀγρυπνότατος ἀπὸ τὸ Λέκλι, ὁ Κομπαρατζῆς Γιάνκας ὁ Λεκλιώτης, καὶ ἰατρὸς μέσα εἶναι ἓνας Λουκᾶς, ἀδελφός τοῦ Θανάση Βάγια, ὅπου εἶχε σπουδάξει τὴν ἰατρικὴν εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ Ἰταλίαν χρόνους δέκα (36) καὶ ἀπόμεινε μέσα καὶ ὁ Ἰμπραῆμ πασᾶς (37) μὲ τὸν υἱὸν του καὶ πολλοὶ φυλακωμένοι ἄλλοι. Ὁ Ἰμπραῆμ πασᾶς ὅμως εἰς ὀλίγον καιρὸν τῆς πολιορκίας ἀπέθανε. Καὶ πολλοὶ μαστόροι καὶ χαλκιάδες. Οἱ περισσότεροι κλεισμένοι ἔχουν καὶ τὰ χαρέμια τους μέσα, ἐπειδὴ τῶν ἐπίλοιπων τὰ χαρέμια καὶ ἐκείνων ὅπου ἐβγῆκαν καὶ ἐπροσκύνησαν εἶχαν φύγει τὰ χαρέμια τὲς 13 τοῦ Αὐγούστου ὄλα, καὶ ἀπόμειναν οἱ ἄνδρες μοναχὰ καὶ τότε ἔφυγαν καὶ πολλὲς φαμιλιές Γιαννιώτικες καὶ ἐπῆγαν στὰ χωριὰ.

Τὲς 25 ὅμως Αὐγούστου ἔβαλαν οἱ Γκέγκηδες φωτιὰ στοῦ Μαρίνου Κωνσταντίνου τὸ σπίτι καὶ εἰς ἄλλες μεριές τοῦ παζα-

α) μπουλουκμπασῆς — δες = ἀποσπασματάρχης.

ριοῦ, καὶ ἐκάηκαν καὶ τὰ παλάτια τοῦ Βελῆ πασᾶ, καὶ τοῦ Μουχτάρ πασᾶ καὶ τὰ σαράγια στὰ Λιθαρίτζια, ἡ μητρόπολις, ὁ ἅγιος Νικόλαος, τὰ δύο σχολεῖα μὲ τὲς βιβλιοθῆκες τους καὶ φυσικὲς μηχανές, τοῦ Καπλάνη καὶ τοῦ Ζωσιμᾶ, ὄλος ὁ ἀρχοντομαχαλᾶς καὶ καθεξῆς τὸ ἄνθος τῆς πολιτείας ὄλο. Καὶ τὲς 27 δεύτερη φωτιά ἐγινε καὶ ἐκάηκεν ἡ Ἁγία Μαρίνα ἡ θαυμαστὴ καὶ ὁ Μεχκεμὲς μὲ ὄλα ἐκεῖνα τὰ σπίτια, ὅπου ἦταν ὀλόγυρα, τούρκικα καὶ ρωμαίικα, καὶ ἡ τρίτη πυρκαϊὰ ἔκαψε μερικὰ σπίτια στὴν Καλούτζασμη, καὶ ἔτσι ἐγινε ἡ πόλις θέαμα ἐλεεινὸν καὶ ἀξιοθρήνητον (ἐλέησέ μας Κύριε (38)).

Εἰς τὰ τέλη Αὐγούστου ἐπλησίασεν ὁ Ἰσμαήλ πασᾶς καὶ ἐστρατοπέδευσε πρῶτα στοῦ Κατζικᾶ καὶ ἔπειτα στὴ Ζέλοβα, καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτὸν ἦλθαν οἱ ἐπίλοιποι πασάδες, ὁ Ρούμελης Γκαβανόζογλους Χουσεῖν πασᾶς μὲ τὰ δύο παιδιὰ του καὶ ἐστρατοπέδευσε εἰς τὸ Μπιστινόπουλο, ὁ Σελήμ πασᾶς τῆς Σαλονίκης, ὁ Χασάν πασᾶς τῆς Εὐρίπου, ὁ Μπαμπᾶ πασᾶς (39) ἀπὸ τὸν Ναύπακτον ὕστερα ἀπὸ τὸν Δράμα τοῦ Τρικκάλου (40) καὶ ὁ Μπαμπᾶ πασᾶς ἐστρατοπέδευσε στὴ Μπουνίλα καὶ ὁ Δράμας στὸ Τζιφλικόπουλο, καὶ ὕστερα ὁ Ἰσμαήλ πασᾶς ἦλθε στὴν Περίβλεπτον καὶ στρατοπέδευσε κοντὰ στὸν Δράμα, τὸν φίλον του, καὶ ὁ Ρούμελης ἐπῆγε στὴ Ζέλοβα. Ὁ Ἰσοῦφ μπέης ἐστρατοπέδευσε στὸν Κάτω Μπαχτζέ καὶ ἔτσι ἄρχισαν τὴν πολιορκίαν, ἀφοῦ ἔφεραν καὶ μεγάλα τόπια καὶ χαβάνια(α). Ἔστησαν μίαν μεγάλην μπαταρίαν (τάμπιαν) εἰς τὸν Ναματζάνην διὰ τὴν Κούλιαν καὶ Λιθαρίτζια, ἄλλη μίαν στὴν Καλούτζασμη, τὴν τρίτην στὰ Ἑβραϊκά, τὴν ὁποίαν τὴν μετατόπισαν εἰς τοῦ Μερσαλάτα τὰ μποστάνια. Ἄρχισαν λοιπὸν νὰ βαροῦν τρομακτικὰ τὰ Λιθαρίτζια καὶ Κούλιαν, ὅπου κατακρήμνισαν ἓνα πρόσωπο ἀπὸ τὰ Λιθαρίτζια, καὶ τὴν κορυφὴν τῆς Κούλιας τὴν κατασύντριψαν. Ἐδιώξαν ὁμῶς τοὺς καπετάνους καὶ Σουλιώτας.

Ὁ Μέρμπεης Βρυόνης καὶ ὁ Ἰσοῦφ μπέης Σερασλῆς ἐν τῷ ἀναμεταξὺ ἐγιναν πασάδες κατὰ τὸν Νοέμβριον. Ὁ Ντερβίς Χασάνης, ὁ Σελιχτάρης καὶ ὁ Ἄγο Βασιάρης εἰς τὰ Ἰωάννινα μὲ στρατεύματα. Ὁ Ἀλέξης Νούτζου (41), ὁ Κώστας ὁ Γραμματικὸς

α) χαβάνια = μαχαίρας.

καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν Ἰσμαήλ πασᾶ πάντοτε, ὁ ἕνας γραμματικός του, καὶ ὁ ἄλλος προεστῶς τοῦ Ζαγοριοῦ ὁμοίως καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Μαρίνου κοντὰ στὸν Ἰσμαήλ πασᾶν, ἀλλ' ὁ Μαρίνος ἐπῆγε εἰς Κορφοὺς διὰ ὑποθέσεις του, ὡς ἔλεγον, τὸν Νοέμβριον ὁ Ἀλέξης Νούτζου, κακοευχαριστημένος ἀπὸ τὸν Ἰσμαήλ πασᾶν καὶ ἀπὸ τοὺς Ζαγορίσιους, ὅπου τὸν ἔβγαλαν ἀπὸ προεστὸν, ὁμοίως καὶ Σελιχτάρης καὶ Ἅγος Βασιάρης καὶ Κώστας Γραμματικός, ⁽⁴²⁾ ὅλοι τοῦτοι γυρίζουν τοὺς Σουλιώτας μὲ τὸν Ἀλῆ πασᾶν, ἐμβαίνουν αὐτοὶ κρυφίως, ἐμβάζουν καὶ αὐτοὺς καὶ δίδοντες ὁμήρους ⁽⁴³⁾ ἐπῆραν ὁμηρον τοὺς Χουσεῖν πασᾶν, υἱὸν Μουχτάρ πασᾶ, ἐπῆραν καὶ ἄσπρα ἀρκετὰ καὶ διὰ νυκτὸς εἰς τὰς 7 Δεκεμβρίου ⁽⁴⁴⁾ ἐπῆγαν εἰς τὸ Σοῦλι, ἐπειδὴ εἶχαν κακοευχαριστηθῆ οἱ Σουλιῶτες ἀπὸ τὸν Ἰσμαήλ πασᾶν, ὅπου δὲν τοὺς ἐπεκύρωνε τὸν τόπον, ἀλλὰ τοὺς τὸ ἐκλωθογύριζε καὶ ἀπὸ τὸν Δράμα ὑβρίσθησαν. Εἰς τὴν Κιάφαν τοῦ Σουλιοῦ ἔχει ὁ Ἀληπασᾶς ἕνα κάστρο δυνατὸ μὲ τόπια καὶ κάποιον μπουλούκμπασην(α) του πιστὸν Μοῦρτο Τζιάλα ὀνομαζόμενον, ὅπου τὸ ἐφύλαγε καὶ τὸ φυλάγει μὲ καμμιά ἑκατοστή νομάτους. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ κάστρο εἶναι καὶ βιὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ὡς λέγουν, καὶ ζωοτροφίες πολλὲς καὶ τζοπχανέδες(β). Οἱ πολιορκηταὶ πασιάδες δὲν εἶχαν ὀλότελα εἶδησιν ἀπὸ ὅσα ἔγιναν ὅσον ἀπὸ τὸν Ἅγος Βασιάρη, Σιλιχτάρη, Ἀλέξη Νούτζο καὶ Κώστα, τόσον καὶ ἀπὸ τοὺς Σουλιώτας ἕως οὗ πρὸς τὰς 20 Δεκεμβρίου ἐπιάσθηκεν ἕνας Μετζοβίτης, ὅπου ἐβγῆκε ἀπὸ τὸ κάστρον καὶ ἐφανέρωσεν ὅλους ἐκείνους, ὅπου ἐμπαινόβγαιναν τὴν νύχτα στὸν Ἀλῆ πασᾶν. Ἀφοῦ τοῦτο ἠκούσθηκε ἔξαφνα τὴν 22 ἔφυγεν ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα καὶ ὁ Ἅγος καὶ ὁ Σιλιχτάρης μὲ 200 ἀνθρώπους καὶ ὁ Ἀλέξης καὶ ὁ Κώστας καὶ ἐφώλιασαν(γ) στὴν Ντοβρά καὶ Τζοντίλα· ἐπιακαν καὶ τὴν Κούλια τοῦ Πετζάλη καὶ τὸ μοναστήρι τῆς Στούπαινας καὶ Μαυραγγέλου, ἐπῆραν καὶ τοὺς Λυγκιάδες καὶ ἀπὸ τὸ νησὶ ἐβγαίνοντας στράτευμα ἐβάρεσε τοὺς βασιλικοὺς εἰς τὸ Στροῦνι⁽⁴⁵⁾ τὲς 25 τῶν Χριστουγεννῶν καὶ τὸ ἐξουσίασαν οἱ Ἀληπασῆδες, παίρνοντας καὶ τὰ τρίτα τόπια ὅπου

α) μπουλουκμπάσης = διοικητής, ἀρχηγὸς ἀποσπάσματος.

β) τζοπχανές — δεές = ἀποθήκη πυρίτιδος καὶ ἄ πολεμοφοδίων

γ) ἐφώλιασαν = ὠχυρώθησαν)

εἶχαν οἱ βασιλικοὶ στὸ Στροῦνι καὶ ἔτζι ἔκαναν κοινωνίαν μὲ τὸ στρατεύμα, ὁποῦ ἦταν φωλιασμένο στὴν Τζιντίλα τοῦ Ζαγοριοῦ καὶ ἔμπαζαν ζωοτροφίαν εἰς τὸ κάστρο διὰ δεκαπέντε ἡμέρες ἀπὸ τὸ Ζαγόρι, γίδια, βόϊδια, κρασιά, ρακές, τουτούνια(α), τυριά καὶ ὅ,τι ἄλλο ἠμπόρεσαν. Ἐκαρτεροῦσαν ὡς τόσο στὴ Ντοβρά νὰ τοὺς ἔλθῃ, ὡς φαίνεται, βοήθεια ἀπὸ τὴν Τοτζκαριά καὶ Λιαπουριά τρεῖς τέσσαρες χιλιάδες, διὰ νὰ ἐφορμήσουν νὰ χτυπήσουν τὸ οὐρδί(β), ἀπ' ἔξω καὶ ὁ Ἄληπασᾶς ἀπὸ μέσα καὶ νὰ τὸ χαλάσουν. Δὲν τὸ ἐπέτυχαν ὁμῶς, ἐπειδὴ οἱ πασάδες εἶχαν στείλει στὸ Ἄργυρόκαστρο προσταγὴν καὶ στὸ Λιμπόχοβο νὰ πιάσουν τοῦ Σουμπάση τὸ γεφύρι καὶ τὴν Πέστιανη καὶ τὴν Κλεισοῦρα, ὁποῦ εἶναι τὸ τρίτον στενὸν τῆς Τοτζκαριάς. Ἐπῆγε καὶ ὁ Ἰσμαήλ πασᾶς Πλιάσας πασᾶς τοῦ Μπερατιοῦ ἀντὶ τοῦ Νουρεντίν πασᾶ, ὁποῦ ἐξώσθη ὡς διεφθαρμένος ἀπὸ τὸν Μουχτάρ πασᾶν, ὁποῦ δὲν ἔστειλε τὸν υἱὸν τοῦ Μαχμούτμπεην εἰς τὴν πόλιν ἢ εἰς τὸν πατέρα του, καὶ Σαλήχ πασᾶν, ὁποῦ τοὺς εἶχε στείλει ὁ Ρούμελης εἰς τὴν Ἀγκυραν διὰ Γκρίτζας, Μοναστηριοῦ καὶ Θεσσαλονίκης τὸν Ὀκτώβριον καὶ τὸν Σελήμπεην τὸν ἔστειλε τοῦ Πατρονάμπεη ὁ Ἰσμαήλ πασᾶς Πασόμπεης εἰς τὰ καράβια στὸν πατέρα του, ὁποῦ ἐπῆγε σεργουῖνι(γ) στὸ στὸ Κιουτάϊ τῆς Ἀνατολῆς. Καὶ ἔτζι ὁ Πλιάσας ἔσφιξε(δ) τοὺς Τότζκηδες καὶ Λιάπηδες ὡς βαλῆς τοὺς νὰ μὴ ταραχθοῦν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'. 1821 (α' τρίμηνον)

Φυγὴ ἀποστατῶν ἐκ Ζαγορίου καὶ μετάβασις αὐτῶν εἰς Σοῦλι (13-1-1821)—Ἐπιτυχῆς ἐφόρμησις Ἄγο Βασιάρη κ.λ.π.—Νοῦτσος, Ταῆρ Ἀμπάζης, Νότης Μπότζαρης ἐξεγείρουν καὶ ἐξοπλίζουσι Λάσκαιαν. Ἀποστολὴ ἐνισχύσεων ὑπὸ Χουρσίτ (Φ/ριος 1821)—Ἀφιξίς Χουρσίτ εἰς Ἰωάννινα (3-3-1821)—Καταλαμβάνονται ὑπὸ Βασιλικῶν Στροῦνι, Λυγκιάδες κ.λ.π. (10-3-1821)—Συμπλήρωσις καταστροφῆς Ἰωαννίνων ὑπὸ Βασιλικῶν—Τολμήματα Ζαγορισίων εἰς Μπάγιαν—Πασχάλης Σαντάβαρος, Ἀποστολάκης Τζανόγλου προσβάλλουσι ἀπο-

- α) τουτούνια καὶ γκουντούνια = κудώνια.
 β) οὐρδί = στρατόπεδον
 γ) σεργουῖνι = ἐξορία
 δ) ἔσφιξε = ἠνάγκασε.